

РОЛЬ КЕРІВНИЦТВА ЧЕЧНІ В РОСІЇ: ВИПАДОК ПЕРЕСЛІДУВАННЯ РОДИНИ ЯНГУЛБАЄВИХ

В. В. Ярмоленко, головний консультант відділу зовнішньої політики центру зовнішньополітичних досліджень НІСД

У аналітичній записці розглянуто ситуацію, яка склалася в Росії у контексті переслідування родини чеченського активіста А. Янгулбаєва, а також зв'язок цих подій із впливом керівництва Чечні на суспільно-політичне життя РФ.

Висновки та рекомендації

- Резонанс, який викликав арешт Зареми Мусаєвої та переслідування родини Янгулбаєвих, демонструє збереження ризиків для внутрішньополітичної стабільності через демонстрацію обмежених спроможностей керівництва Росії змусити керівництво Чечні хоча б до формального дотримання вимог законодавства Російської Федерації.

20 січня ц.р. в м. Нижній Новгород співробітники МВС Росії у Чеченській Республіці (ЧР) у співпраці із Головним слідчим управлінням ГУ МВС Росії у Нижньогородській області затримали та силоміць вивезли до Чечні Зарему Мусаєву, дружину колишнього судді Верховного суду ЧР РФ Сайді Янгулбаєва. Сам колишній суддя уникнув арешту як «федеральний суддя», який відповідно до законодавства РФ має статус «спеціального суб'єкта» і наділений імунітетом. 21 січня ц.р. суд Старопромисловського району м. Грозний заарештував З. Мусаєву за звинуваченням відповідно до ст. 318 КК РФ «Застосування до представника влади насильства, що загрожувало його життю та здоров'ю».

За словами С. Янгулбаєва, операція правоохоронних органів ЧР була пов'язана із правозахисною діяльністю його сина Абубакара Янгулбаєва, юриста правозахисної організації «Комітет проти тортур». Наприкінці грудня 2021 р. А. Янгулбаєв вже перебував на допиті в управлінні поліції м. Пятигорськ, під час якого представники слідчих органів ЧР отримали дані щодо його переписки з правозахисними

активістами із Чечні, які змушені були залишити республіку. Крім того, правозахисник разом зі своїм братом Ібрагімом Янгулбаєвим були пов'язані із телеграм-каналом «Адат», на якому висвітлювалися події в ЧР та висловлювалася критика на адресу чинного глави регіону Рамзана Кадірова¹.

Реакція представників Чеченської республіки

Подія із затриманням отримала широкий резонанс у ЗМІ Росії. Реагуючи на нього, глава ЧР Р. Кадіров завив, що родину Янгулбаєвих очікує «місце у в'язниці або під землею», а у своєму телеграм-каналі журналістку видання «Новая газета» Єлену Мілашину² та члена президентської Ради з прав людини Ігоря Каляпіна назвав терористами та закликав МВС РФ затримати їх. Обоє були пов'язані з оприлюдненням випадків тортур та викрадень, організацію яких пов'язують із керівництвом ЧР.

Погрози почали лунати також на адресу інших російських ЗМІ, котрі публікували критичні матеріали, пов'язані із соціально-економічними та суспільно-політичними проблемами Чечні. 1 лютого ц.р. у своєму акаунті в Інстаграм депутат Державної думи РФ Адам Делімханов пообіцяв чеченською мовою «переслідувати, поки не відріже голови та повбиває» членів родини А. Янгулбаєва. Переклад на російську цих слів подав телеграм-канал «1ADAT».

Делімханов Адам – колишній представник воєнізованих формувань невизнаної Ічкерії під час першої Чеченської кампанії (1994-1996 рр.), що перейшов на службу до органів МВС Росії у ЧР. У вересні 2021 р. А. Делімханова було обрано до Державної думи РФ за виборчим округом №36 (Чеченська республіка). Близький соратник Р. Кадірова. Згідно з повідомленнями російських ЗМІ, контролює представників чеченської діаспори в інших регіонах РФ поза територією ЧР.

Заяву депутата нижньої палати парламенту Росії підтримали у своєму зверненні інші представники адміністрації та керівництва силових органів ЧР. Родину Янгулбаєвих звинувачують, зокрема, у пропаганді радикалізму та критиці чеченського суфійського проповідника Кунти-Хаджі Кішієва. Послідовником останнього є родина самого Р. Кадірова. 3 лютого ц.р. у м. Грозний відбувся масовий мітинг, на якому учасники закликали притягти до відповідальності представників родини Янгулбаєвих.

Реакція представників органів центральної влади Російської Федерації

2 лютого ц.р. прес-секретар президента РФ Дмитрій Песков у коментарі для російських ЗМІ відмовився давати оцінку заяві А. Делімханова, вказавши, що це

¹ <https://novayagazeta.ru/articles/2022/01/28/vrag-nomer-odin>

² 3 лютого ц.р. стало відомо, що Є. Мілашина залишила територію РФ.

компетенція Державної думи, а також повідомив, що президент В.Путін не планує найближчим часом проводити зустріч із главою ЧР Р. Кадировим. Заступник глави комітету Держдуми РФ Ніколай Ареф'єв зазначив, що подібні висловлювання повинна розглядати Генеральна прокуратура країни.

Того ж дня за повідомленнями *спочатку офіційного сайту глави ЧР*, а пізніше – президента Росії, в Москві відбулася робоча зустріч В. Путіна та Р. Кадирова, яку не було анонсовано заздалегідь. Згідно з інформацією сайту глави держави, під час заходу «обговорено питання соціально-економічного розвитку регіону. Окрім цього, охоплено тему, пов'язану з роботою правоохоронних органів».

Збереження впливу Р. Кадирова та транзит президентської влади в Росії

Ситуація з переслідуванням родини Янгулбаєвих продемонструвала ознаки кризи у відносинах між владою Росії та чинним керівництвом Чеченської республіки на чолі з Р. Кадировим. Після завершення другої чеченської кампанії родина Р. Кадирова та представники тайпу (роду) Беной, до яких вона належить, зайняли ключові позиції у адміністрації та силових органах ЧР.

Водночас існувала неформальна домовленість між центральною російською владою та керівництвом Чечні, відповідно до якої республіка в обмін на лояльність отримувала значні фінансові дотації та невтручання федерального центру у її внутрішні справи. Таким чином, глава ЧР отримав одноосібний контроль над адміністративними інституціями та правоохоронними органами в республіці, в т.ч. над частинами внутрішніх військ. Користуючись виключним положенням, Р. Кадиров намагався проектувати власний вплив на федеральному рівні через формальне висування своїх представників до федеральних структур та неформальний контроль над представниками чеченського народу в інших регіонах Росії. Водночас в ЧР не допускалася будь-яка критика керівництва республіки або представників їх родин. Це супроводжувалося переслідуваннями журналістів та членів правозахисних організацій.

З 2012 р., після позбавлення ЧР окремого фінансування за програмою пост-конфліктного відновлення, керівництво РФ здійснювало спроби перевести відносини з Чечнею із «горизонтальних» до схеми «регіональної вертикалі», як з іншими суб'єктами федерації. У контексті негативних економічних процесів та можливого транзиту влади в РФ напередодні президентських виборів у 2024 р. керівництво ЧР прагне зберегти наявні впливи в Чечні та прямі зв'язки із центральним керівництвом Росії. З цією метою підвищується тиск на опозиційні організації та активістів поза межами Чечні. Однак, діяльність лояльних до Р. Кадирова силових структур, негативно впливає на легітимність діючих інститутів центральної влади.